

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Ana Jelić

AGRESIVNI SADRŽAJI U MEDIJIMA I DJECA PREDŠKOLSKE DOBI
ZAVRŠNI RAD

Osijek, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski sveučilišni studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

AGRESIVNI SADRŽAJI U MEDIJIMA I DJECA PREDŠKOLSKE DOBI

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Dječja književnost s medijskom kulturom

Mentorica: Valentina Majdenić, doc. dr. sc.

Studentica: Ana Jelić

Matični broj: 448

Modul:

Osijek

Rujan, 2019.

SAŽETAK

Mediji su sve više prisutni u našim životima. Djeca predškolske dobi slobodno vrijeme provode uz televiziju, mobitele i Internet i to im je postao glavni način zabave. Na taj način mediji manipuliraju djecom i njihovim osjećajima putem raznih reklama, crtanih filmova, glazbenih spotova i slično. U medijima je sve više prisutno destruktivno ponašanje poput agresije, nasilja, psovanja i djeci neprimjerenih sadržaja. Ovim radom objasnit će se što su mediji, koji su pozitivni i negativni aspekti medija, na koji način manipuliraju djecom, koje im poruke prenose, kako agresivni sadržaji djeluju na djecu predškolske dobi te na koji način spriječiti loš utjecaj na dječji razvoj.

Ključne riječi: mediji, agresija, djeca

SUMMARY

The media is increasingly present in our lives. Preschoolers spend their free time with television, cell phones and the Internet, and this has become their main way of entertainment. In this way, the media manipulates children and their feelings through various commercials, cartoons, music videos and the like. Destructive behaviors such as aggression, violence, swearing and inappropriate content are increasingly present in the media. This paper will explain what the media are, which are positive and negative aspects of the media, how they manipulate children, what messages they convey, how aggressive content affects pre-school children and how to prevent bad influence on children's development.

Keywords: media, aggression, children

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. MEDIJI.....	2
2.1. Negativni aspekti medija	2
2.2. Pozitivni aspekti medija.....	4
2.3. Pristup roditelja i odgojitelja upotrebi medija	5
2.4. Medijska manipulacija.....	5
3. DJECA PREDŠKOLSKE DOBI.....	6
3.1. Odgojitelj predškolske djece	7
3.2. Slobodno vrijeme djece predškolske dobi	8
4. UTJECAJ MEDIJA NA DJECU PREDŠKOLSKE DOBI.....	10
4.1. Korištenje masovnih medija	11
4.2. Utjecaj na igru djece	11
4.3. Poruke u animiranim filmovima.....	14
4.4. Reklame i djeca	16
5. RJEŠENJE.....	18
5.1. Što činiti?.....	18
6. ZAKLJUČAK.....	19
7. POPIS LITERATURE.....	21

1. UVOD

Tema ovog završnog rada je „Agresivni sadržaji u medijima i djeca predškolske dobi“. Cilj obrade ove teme jest pojasniti kako mediji u svakodnevnoj uporabi utječu na djecu predškolske dobi, koji su pozitivni i negativni aspekti te na koji način zaštititi djecu od loših utjecaja.

Djeca su svakodnevno okružena medijima koji imaju utjecaj na njihovo ponašanje. Crtani filmovi većinom prenose negativne poruke, djeca oponašaju glavne junake crtanog filma čije je ponašanje destruktivno jer smatraju da agresijom mogu doći do cilja baš kao i glavni lik u crtanom filmu. Tu nastaje problem koji ne mora biti vidljiv odmah, nego može proći i dulje vrijeme da se primijete odstupanja u ponašanju. Ovim radom želi se dati odgovor kako agresivni sadržaji u medijima djeluju na djecu predškolske dobi te na koji način smanjiti njihov utjecaj.

U prvoj cjelini definiran je pojam medija, njegovih pozitivnih i negativnih aspekata, na koji način pristupaju roditelji i odgojitelji uporabi medija te što je medijska manipulacija.

U drugoj cjelini pojašnjeno je kakav je odgojiteljski pristup u vrtićima, kako djeca provode i kako bi bilo poželjno da provode slobodno vrijeme te kako obiteljska komunikacija i situacija utječu na prekomjernu uporabu medija u slobodno vrijeme.

Nadalje, u trećoj cjelini opisano je kakav utjecaj mediji imaju na djecu predškolske dobi, na njihovu igru, što reklame poručuju djeci i nama te kakve poruke nam prenose.

U posljednjoj, četvrtoj cjelini, objašnjeno je što činiti te kako djecu maknuti od negativnih utjecaja medija.

2. MEDIJI

Medije možemo odrediti kao sredstva koja prenose obavijesti. Mediji javnoga komuniciranja neprestano se razvijaju. Postoje četiri vrste dominantna medija, to su novine, radio, televizija i Internet. Medije možemo podijeliti na govorne, tj. one u kojima se obavijesti prenose govorom, i pisane, tj. one u kojima se obavijesti prenose pismom (Hudeček i Mihaljević, 2009).

Vrlo je teško zamisliti svijet bez medija masovne komunikacije. Masovni mediji šire se brzim tempom, osobito elektronički mediji, čiji će se ubrzan razvoj nastaviti uz razvoj tehnologije (Ilišin i sur., 2001). „Usporedo s pojavom i širenjem masovnih medija traju i javne diskusije o njihovim funkcijama i potencijalnom utjecaju na sve brojniji auditorij. Znanstvenici i stručnjaci započeli su s intenzivnim promišljanjem odnosa medija i primatelja prije sedam desetljeća, na što ih je ponukalo širenje prvog elektroničkog medija (radija)“ (Ilišin i sur., 2001:7)

Čovjek je svakodnevno okružen medijima koji utječu na njegovo ponašanje. Radijski i televizijski program se odvija u stvarnom vremenu te je koncipiran tako da je poruka odmah razumljiva slušatelju odnosno gledatelju, dok internetske sadržaje i novine čovjek može izučavati tijekom dužeg vremena. Upravo zato utjecaj poruke na primatelja ovisi o mediju kojem je poruka prenesena (Hudeček i Mihaljević, 2009).

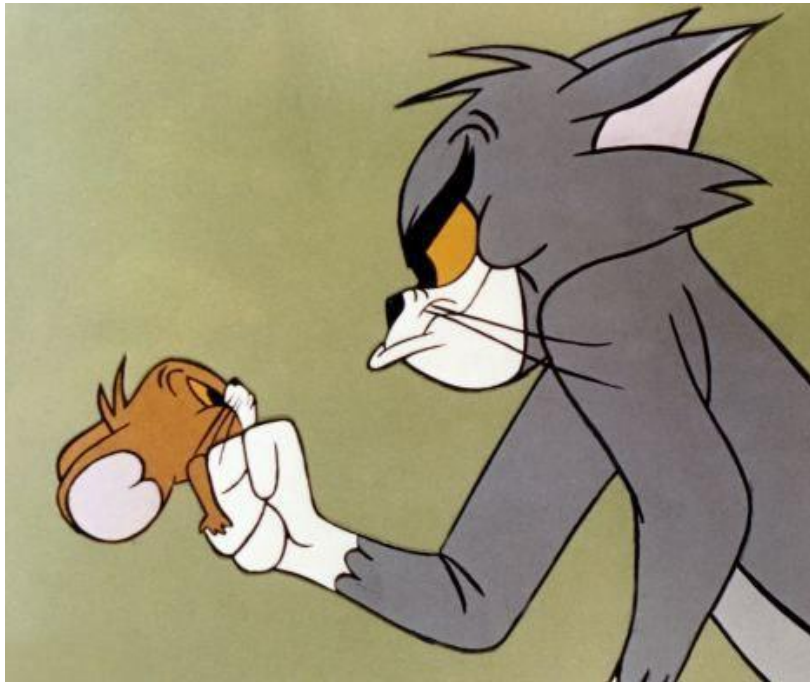
2.1. Negativni aspekti medija

Pretpostavka je da zbog slobodnog i nezaustavljivog širenja necenzuriranih poruka i informacija mediji donose različite probleme. Neki od njih su poticanje kriminalnih radnji, fizičkog i psihičkog nasilja, manipulacija, površnost, stvaranje otuđenosti, širenje pornografije, prepuštanje isključivo zabavi i odbacivanje odgovornosti. U društvu se najviše raspravlja o utjecaju medijskog nasilja te se pretpostavlja da gledanje nasilja predstavlja velik problem jer može potaknuti grubost, okrutnost, nasilnost te kriminal. Iako su pornografski sadržaji zabranjeni mlađima od 18 godina, mediji prezentiraju mnoštvo seksualnih sadržaja i preuzimaju glavnu ulogu informiranja o seksualnosti i seksualnoj socijalizaciji koju bi trebali imati roditelji i obrazovne institucije. Mediji manipuliraju svjetonazorom, što možemo potkrijepiti visokim stupnjem opsjednutosti materijalnim i zapostavljanjem religioznih vrednota (Mikić, 2015).

Ljudi se sve manje znaju izražavati jer su mediji potisnuli čitanje knjiga, u standardni jezik unose se kratice, žargonizmi, vulgarizmi, tuđice, a osobito riječi iz engleskog jezika. Potiskujući hrvatski jezik razvija se sve veća jezična nekultura. Namećući ljudima obrasce ponašanja kontroliraju ih i utječu na njihove odabire i odluke (Mikić, 2015).

Na slici 1. može se vidjeti nasilje prezentirano u dječjem crtanom filmu.

Slika 1. Crtani film Tom i Jerry

2.2. Pozitivni aspekti medija

U društvu je rasprostranjeno mišljenje kako sadržaji u medijima isključivo negativno utječu na ponašanje i razmišljanje čovječanstva, ali važno je uvidjeti da se kroz medije provlače i kvalitetni sadržaji s pozitivnim utjecajima.

Mediji brzo i trajno informiraju, poučavaju, ubrzavaju procese učenja, potiču radoznalost, razvijaju intelekt, pobuđuju emocije, šire multikulturalnost, upućuju na pozitivne vrijednosti, itd. Osim toga, olakšavaju nam određene dijelove života i obogaćuju stvarnost. Čovjek ima potrebu za informacijama koje aktiviraju građanstvo i pomažu mu u funkcioniranju društvenog života. Programi medija imaju i korisne odgojno-obrazovne sadržaje koji se upotrebljavaju i u školi i nastavi, a s obzirom na brojnost nisko obrazovanih i nepismenih građana može se reći

da mediji mogu kulturno obogatiti čovjeka. Također, mogu mu služiti za potrebno opuštanje od ubrzanog načina života zabavnim sadržajima koje nude (Mikić, 2015).

2.3. Pristup roditelja i odgojitelja upotrebi medija

Za rad na medijskim temama u pedagoškom djelovanju postoji bitan preduvjet koji se sastoji u istraživanju roditeljskog, učiteljskog i odgojiteljskog odnosa prema medijima. Veliku ulogu u tome imaju stereotipi i predrasude. Pedagozi u medijima i njihovim sadržajima vide znatnu opasnost, posebice u elektroničkim i digitalnim (Mikić, 2015).

Pedagozi bi trebali prvenstveno ispitati osoban odnos i stajalište u toj problematici te koliko su mediji bili zastupljeni prilikom njihova odrastanja i kakve su im sadašnje medijske navike. To dovodi do spoznaje da ne treba brzopleta osuđivati dječje oduševljenje, na primjer, televizijom, nego da treba pokazati razumijevanje za to. Nakon toga valja se usmjeriti ka činjenici da su djeca kod kuće izložena velikoj medijskoj ponudi te ih treba naučiti kako medije mogu rabiti u svrhu kreativnog izražavanja. Vrlo je važno razgovarati s djecom o njihovim medijskim doživljajima kako bismo postali svjesni njihove uloge u dječjem životu, odnosno koliko im je važno što donose likovi s kojima se susreću u animiranim filmovima, programima za djecu i mlade, ali i sadržajima namijenjenima za stariju populaciju (Mikić, 2015).

2.4. Medijska manipulacija

Mediji imaju ulogu prenošenja informacija, a količina informacija s kojima se danas susreće prosječan učenik u jednom danu veća je od količine informacija s kojom se čovjek susretao u srednjem vijeku. Kako se povećala količina informacija koje pružaju mediji, čovjek je sve izloženiji medijskoj manipulaciji što utječe na razvoj kritičkog mišljenja i pretvara ga u nekritičko usvajanje serviranoga. Da bi spriječili manipuliranje i zloupotrebljavanje informacija potrebna je medijska pedagogija koja će sadržavati upute kako djecu usmjeriti kritičkom promišljanju svijeta oko sebe i naučiti ih kako će na pravilan način upotrijebiti dostupne informacije (Miliša, 2012). Tablica 1. daje usporedbu pozitivnih vrijednosti koje bi trebale biti usvojene odgojem i vrijednosti koje implicira medijska manipulacija.

Tablica 1. odgoj i manipulacija

Odgoj	Manipulacija
• Kritičnost	• Kritizerstvo
• Kreativnost	• Imitatorstvo
• Samostalno donošenje odluka	• Ovisnost o odlukama drugih osoba
• Ljubav i poštovanje vlastite i tuđe Intime	• Voajerstvo
• Marljivost, upornost, rad	• Brza i laka zarada
• Sloboda s odgovornošću: uvažavanje, poticanje, pronalaženje specifičnih interesa, potreba, vrijednosti.	• Sloboda bez odgovornosti: neuvažavanje, kažnjavanje
• ljudsko dostojanstvo	• sputavanje • “Sve je roba.“ „Sve je novac.“
• iznalaženje vlastitog cilja	• dosada i besmisao
• intelektualna znatiželja i postignuće	• stanje pasivnosti i servilnosti
• znanje i učenje sa smislom	• pamćenje bez kritičke analize
• kritičko mišljenje	• dril i „dresura“
• pozitivna reverzibilna komunikacija	• Indoktrinacija – rasizmom
• personalizacija, pojedinac subjekt odgoja	• skupina kao subjekt obrazovanja

Mediji su postali glavni utjecaj u socijalizaciji mladih, potiskujući obitelj, školu i Crkvu. Manipulatori se služe medijima kao sredstvima emocionalnih poticaja u obliku nasilja, ovisnosti o stvarima i slično. Mediji nude više sadržaja koji su zabavni i manipuliraju nama nego sadržaja informativnog i obrazovnog karaktera. Sve su više u funkciji manipulacije (<https://www.dnevno.hr/kolumnisti/djeca-i-mladi-kolateralne-zrtve-medijskih-manipulacija-37098/>).

3. DJECA PREDŠKOLSKE DOBI

Pod pojmom djeca predškolske dobi smatramo djecu uzrasta od 6 do 7 godina. Jedna od karakteristika ovog razdoblja je nerealna slika o sebi. Djeca misle da mogu puno toga i

pokušavaju ostvariti zadatke koji su iznad njihovih mogućnosti. Uspoređuju se sa vršnjacima i na temelju toga stvaraju sliku o sebi. Mogu isplanirati aktivnost i provesti ju do kraja. Pred polazak u školu dijete treba biti fizički, socijalno i emocionalno razvijeno. Predškolsko dijete je u fazi intenzivnog prikupljanja informacija iz okruženja i važno je paziti na koji način i koje informacije će mu se pružiti (<https://tratincica.hr/sto-ocekivati-od-sestogodisnjaka/>).

3.1. Odgojitelj predškolske djece

Odgojitelj predškolske djece radi u dječjem vrtiću na poslovima njege, odgoja i obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite te skrbi djece od prve godine života do polaska u školu. Rad odgojitelja odvija se na osnovi programa koji donose osnivači dječjeg vrtića. U dječjem vrtiću se ostvaruju posebni programi za djecu s poteškoćama u razvoju, za darovitu djecu, programi učenja stranih jezika i drugi. U specifične programe ulaze i programi predškole. Važna je suradnja odgojitelja predškolske djece i njihovih roditelja. Ova suradnja dolazi do posebnog izražaja prilikom pripremanja djece za polazak u školu (<http://mrav.ffzg.hr/zanimanja/book/part2/node0802.htm>).

Poželjne osobine odgojitelja predškolske djece određene su osnovnim potrebama takve djece. To su potrebe za slobodom, ljubavlju i igrom. Prema tome, odgojitelj mora imati unutarnji interes i ljubav prema djeci i radu s djecom, kao i sposobnost prilagodljivosti individualnim potrebama pojedinog djeteta u njegovom razvojnog procesu. On mora znati brzo i točno identificirati djecu koja imaju specifične potrebe, darovitu djecu ili djecu s teškoćama u razvoju te način zadovoljavanja takvih potreba. Za to su mu potrebna znanja iz dječje i razvojne psihologije i metodike obučavanja za tu dob odgajnika. Uz to, odgojitelj mora biti stabilna etička i emocionalno zrela osoba jer se djeca predškolske dobi emotivno jako vežu za njega i oponašaju njegovo ponašanje

(<http://mrav.ffzg.hr/zanimanja/book/part2/node0802.html>).

3.2. Slobodno vrijeme djece predškolske dobi

„U kontekstu ovoga istraživanja *slobodno vrijeme* nas prije svega zanima kao onaj vremenski okvir svakodnevnog života djece u kojemu se koriste i masovni mediji. Dakle, polazimo od pretpostavke da se najveća izloženost potencijalnom utjecaju medija događa u slobodnom vremenu kao poligonu za posvećivanje aktivnostima po vlastitom izboru“ (Ilišin, 2001:91).

Velik broj djece slobodno vrijeme provodi kod kuće koristeći masovne medije kao zabavu. Roditelji su zaposleni i često nemaju vremena slobodno vrijeme posvetiti dječjoj igri, sportskim, glazbenim, dramskim i sličnim aktivnostima, već u to vrijeme obavljaju kućne poslove.

Kad se govori o djeci i slobodnom vremenu, može se postaviti pitanje koliko odrasli utječu na njihovo korištenje slobodnog vremena. Na djecu predškolske dobi roditelji utječu više nego na djecu starije dobi. Nekoliko je indikatora slobodnog vremena djece, a to su uključenost u izvanškolske aktivnosti, količina vremena koju provode kod kuće, omiljeni oblici druženja, način provođenja praznika, količina dnevnog slobodnog vremena i provedenih aktivnosti u tom vremenu. Među aktivnostima posebno mjesto zauzimaju razni masovni mediji, dok su neke aktivnosti poput bavljenja sportom potpuno izostavljene (Ilišin, 2001).

Kojom će se aktivnošću dijete baviti uvelike određuje i spol djeteta. Dječaci će se više baviti sportskim aktivnostima, dok će djevojčice više sudjelovati u glazbenim i dramskim aktivnostima. Uz spolne razlike javlja se i utjecaj obrazovanja roditelja, mjesta stanovanja i zaposlenosti. Djeca čiji roditelji imaju lošiji socijalni i obrazovni status više su zakinuta u mogućnostima dodatnog obrazovanja zbog financiranja dodatnih aktivnosti. Loši socijalni uvjeti vidljivi su i u drugim aspektima slobodnog vremena kao što je provođenje ljetnih praznika. Neki roditelji nisu u mogućnosti djeci njihovo slobodno ljetno vrijeme omogućiti izvan mjesta stanovanja (Ilišin, 2001).

Ukoliko roditelji imaju mogućnosti i potiču djecu, ona će imati veću želju, volju i poticaj da rade nešto korisno. Mnogo roditelja dođe kući sa posla nakon kojeg žele odmoriti te djeci dopuštaju provođenje slobodnog vremena gledajući mobitel ili televiziju, ne mareći pritom hoće li djeca iz toga naučiti i uvidjeti nešto korisno i kvalitetno ili nešto loše i neprimjereno njihovoj dobi. To je doista veliki problem jer djeca koja imaju takav roditeljski pristup od malih nogu stvaraju naviku koja ih sputava u obavljanju nečeg korisnijeg i kvalitetnijeg. Ukoliko roditelji u nekom trenutku odluče slobodno vrijeme provesti na drugi način, djeca koja su ga navikla provoditi uz mobitel ili televiziju neće biti zainteresirana i takva aktivnosti se vjerojatno neće ni ostvariti. Bitno je da roditelji od samog početka djecu uče provoditi i iskoristiti

slobodno vrijeme tako da iz njega nešto nauče, da im šetnja gradom ne bude dosadna nego da im predstavlja zabavu. Također su korisni jednodnevni izleti, odlazak u park, na obiteljski ili prijateljski piknik i slično. Što više roditelji posvete vremena svojoj djeci, ona će biti sretnija, osjećat će se prihvaćenima, razvit će im se samopouzdanje i osjećaj pripadnosti zajednici.

4. UTJECAJ MEDIJA NA DJECU PREDŠKOLSKE DOBI

Uzevši u obzir da su mediji masovno dostupni prijenosnici poruka, važna je medijska kultura i medijski odgoj jer djecu treba suočiti s medijskim okruženjem u kojem rastu i oblikuju se kao intelektualne osobe. Slikovnice, računalne igre, televizija i internet, mediji su kojima je ispunjen svijet djece i donose sa sobom različite utjecaje (Ciboci i Labaš, 2015).

Utjecaj medija može biti pozitivan, ali i negativan. Odvija se na dva načina, kao izravan i neizravan utjecaj. Izravan utjecaj je djelovanje na djecu kao korisnike i primatelje medijskih sadržaja, a neizravan utjecaj je djelovanje na osobe koje su djeci značajne te na društveno i kulturno okruženje u kojem dijete živi (<https://www.medijskapismenost.hr/znanstvene-spoznaje-utjecaju-medija-razvoj-djece-mladih/>).

Utjecaj medija nije jednak na sve jer postoje čimbenici koji pojačavaju ili smanjuju njihov utjecaj. Neki sadržaji mogu negativno djelovati na dijete mlađe dobi, dok na drugu djecu isti sadržaji ne moraju imati negativan utjecaj. U obzir se trebaju uzeti razvojne osobine djeteta, svrha i obilježja medijskih sadržaja kojima je dijete izloženo te njegovo društveno i obiteljsko okruženje. Agresivni, odnosno nasilni medijski sadržaji mogu imati najveći negativni učinak na djecu predškolske dobi. Ona još uvijek uče kako kontrolirati svoje osjećaje i ponašanje. Spol djeteta isto može utjecati na učinke medija. Pojačana izloženost nasilju u medijima tijekom djetinjstva može utjecati na neizravnu agresivnost kod žena (vrijeđanje, ogovaranje i sl.), a kod muškaraca može utjecati na tjelesnu agresivnost. Različite dječje osobine i sposobnosti djeci omogućuju da mijenjaju odnose između nasilnih medijskih sadržaja te stupnja identifikacije s likovima koji prenose neku poruku (Anderson i sur., 2003).

Kada se djeci sadržaj čini realističnim, ona mu pridaju veću pažnju i ulažu više misaonog napora da ga procesuiraju te se s njim identificiraju. Prema tome, nasilni sadržaji mogu imati jači utjecaj na djecu koja ih smatraju stvarnim i mogućim, nego na djecu koja ih smatraju nestvarnim i nemogućim. Ako se djeca identificiraju s medijskim modelima, ona lakše usvajaju njihova ponašanja i imaju visoko razvijenu empatiju za njih. Socioekonomski status također može oblikovati veličinu i smjer utjecaja medija. Djeca nižeg socioekonomskog statusa više vremena provode gledajući televiziju od djece višeg socioekonomskog statusa pa su više izložena neprimjerenim sadržajima (<https://www.medijskapismenost.hr/znanstvene-spoznaje-utjecaju-medija-razvoj-djece-mladih/>).

4.1. Korištenje masovnih medija

Budući da danas djeca vrlo rano počinju koristiti različita medijska sredstva može se reći da je djetinjstvo postalo medijsko. Međutim, nije presudan samo negativan utjecaj medija nego i ravnodušan roditelj koji ne brine koliko vremena dijete provodi uz medije, kakve medije i kako oni utječu na njega. Ako roditelj ozbiljno shvati svoju ulogu onda zna da je on taj koji pomaže djetetu u medijskom opismenjavanju (<http://www.roditelji.hr/vrtic/utjecaj-medija-na-djecu/>). Iako mediji obrazuju, informiraju i zabavljaju djecu, ako roditelj ne brine o tome što dijete gleda, s kojim likovima, vrijednostima i kvalitetama te kome poklanja pažnju, medijska funkcija lako prijeđe iz informativne u fazu besciljnog lutanja. Ako odrasli sate provode čitajući Internet portale, mobitel im je neizostavni dnevni dodatak, bude se i liježu uz korištenje raznih tehnologija i ne biraju pomno filmove i emisije koje gledaju, kako od djece očekivati da će ugaziti TV čiji program odlikuju visoka animacija i vizualni i auditivni efekti koji imaju funkciju privlačenja i zadržavanja dječje pažnje? Isto tako, stav roditelja za ili protiv medija može biti štetan. Najbolji način medijskog opismenjavanja djece je razgovor o tome što dijete zanima u vezi medija, razgovor o filmu kojeg su zajedno gledali u kinu ili u nekoj emisiji na TV-u. Kroz razgovor može se vidjeti kako je što utjecalo na dijete. Posebno je bitno razgovarati s djecom predškolske dobi koja ne znaju razlikovati imaginarno od realnosti i skloni su miješanju jednog s drugim. Utjecaji medijskih poruka ne moraju biti vidljivi odmah. Štetan utjecaj može se vidjeti nakon duljeg vremena stoga je važno da roditelj prati dijete na putu medijskog opismenjavanja (<http://www.roditelji.hr/vrtic/utjecaj-medija-na-djecu/>).

4.2. Utjecaj na igru djece

„Prije dvadesetak godina djeca su većinu slobodnoga vremena provodila vani igrajući se s vršnjacima. Loptanje na ulici, igranje u pješčaniku, vožnje biciklom, nogometne utakmice i preskakivanje užeta bili su sastavni dio odrastanja svakoga djeteta. No, danas djeca radije slobodno vrijeme provode pred televizorima gledajući crtane filmove te igrajući video i računalne igrice. Istraživanja pokazuju da djeca 20 do čak 40% slobodnoga vremena provode uz medije (Sobkin V.S. 2001. prema Sokolova 2011:49). Uz njih uče o važnosti prijateljstva, obitelji, o svijetu u kojem žive, ali su mediji često i izvor ideja za dječju igru“ (Ciboci i Labaš, 2015:367).

„Osim što su mediji izvor ideja za dječju igru, prisutnost medija, čak i ako se djeca njima ne koriste aktivno, utječe na dječju igru. Marie Evans Shmidt, Tiffany A. Pempek, Heather L. Kirkorian, Anne Frankenfield Lund i Daniel R. Anderson proveli su istraživanje o utjecaju televizije koja je uključena u pozadini pri dječjoj igri. Rezultati istraživanja pokazali su da uključenost televizije utječe na smanjenje vremena koje djeca provode igrajući se međusobno“ (2008:1144). „Valja reći i da mediji, osobito gledanje televizije, može imati i pozitivne utjecaje na odnos djece i roditelja i međusobnu igru“ (Ciboci i Labaš, 2015:368).

Crtići su dugo sastavni dio djetinjstva, no djeca danas provode mnogo više vremena uz njih, a i sam sadržaj crtića se uvelike promijenio. Osim toga, današnji crtani filmovi su nasilniji i vulgarniji sa puno više seksualno eksplicitnih scena nego što su bili prije nekoliko godina. Djeca nisu svjesna utjecaja nasilnih sadržaja pa takve sadržaje često oponašaju, a crtani filmovi su uglavnom izvor ideja za dječju igru. Za vrijeme igre djeca često oponašaju govor likova, njihove pokrete i geste. Kada su crtani filmovi izrazito nasilni pa djeca, misleći kako je to zabavno, viđeno u crtanim filmovima oponašaju kroz igru, tada nastaje problem. Crtići nude i opasne ideje koje djeca ponekad odluče oponašati, nesvjesna opasnosti koje bi se mogle dogoditi (Ciboci i Labaš, 2015).

2010. godine M. V. Sokolova provela je istraživanje o utjecaju crtanih filmova na igru predškolske djece. U prvoj fazi istraživanja sudjelovalo je 40 obitelji, dok je u drugoj fazi sudjelovalo 35-ero vrtičke djece iz Moskve. Istraživanje je uključivalo intervju s roditeljima, promatranje na koji način djeca gledaju crtiće, razgovore s djecom, promatranje dječje igre te analiziranje dječjih crteža. Istraživanje je pokazalo da više od pola predškolaca provodi slobodno vrijeme pred ekranima i da crtani filmovi utječu na njihovu igru. Djeca su oponašala crtane likove pri igranju, govorila su i odijevala se poput njih i slično. Bilo je i djece koja nisu oponašala takve radnje iz crtića tijekom slobodne igre, no prema tvrdnjama roditelja, takvo je ponašanje bilo prisutno i kod te djece (Ciboci i Labaš, 2015).

Važnu ulogu imaju i roditelji koji bi s djecom trebali gledati crtane filmove, komentirati ih i ne odobravati nasilne scene te djecu upozoriti da takvo ponašanje nije prihvatljivo. Izloženost nestvarnom svijetu te humoristično prikazanom nasilju u crtićima rizična je za djecu koja još nemaju razvijenu sposobnost razlikovanja stvarnosti i mašte. (Ciboci i Labaš, 2015).

„Agresivni likovi na televiziji, uključujući i likove iz crtanih filmova, služe kao učinkoviti modeli agresivnoga ponašanja. Djeca su osobito podložna njihovu utjecaju. Budući da pozitivni junaci često koriste nasilne metode na putu do pobjede, djeci se šalje poruka da je nasilje prihvatljivo. Djeca u tome socijalnom učenju prihvaćaju specifična agresivna ponašanja i stavove, odnosno scenarij koji do njih dovodi te se mogu ponašati po točno utvrđenome

modelu (Hoyt 2007). Četiri su čimbenika koja utječu na snažan utjecaj nasilja na agresivno ponašanje: spol, dob, zainteresiranost za medijsko nasilje i stav prema medijskome nasilju stečen u obiteljskome okruženju. Veća je vjerojatnost da će agresivno ponašanje prihvatiti dječaci mlađi od šest godina koji su zainteresirani za nasilje i koji žive u obitelji koja nije razvila snažan negativan stav prema nasilju (Valkenburg 2004:53)“ (Ciboci i Labaš, 2015:371). „Osim što djeca imitiraju sadržaje crtanih filmova u igri, istraživanja su pokazala i da crtani filmovi imaju veliki utjecaj na odabir igračkaka. Naime, djeca će mnogo češće u trgovini izabrati onu igračku koja prikazuje lik iz crtanog filma, nego neku nepoznatu igračku. Također, češće će odabrati likove koji u crtanim filmovima imaju neke moći, nego likove bez njih. Na taj način mediji, prije svega crtani filmovi, i te kako utječu na maštu, ali i ponašanje, razmišljanje i dječje mišljenje u najranijoj dobi kada ona, nažalost, nisu svjesna medijskoga utjecaja niti mu se mogu oduprijeti. U tome se razdoblju djecom može jako često manipulirati“ (Ciboci i Labaš, 2015:372).

4.3. Poruke u animiranim filmovima

Kad razmislimo o razvoju animiranog filma, vidimo da se on razvija u zvuku, boji, grafici i animaciji. Koliko god se razvijao u tehničkom dijelu, mijenjala se i njegova tematika i proširivale su se poruke. Animirani filmovi poput Pata i Mata, Loleka i Boleka, Toma i Jerrija, ako su i imali elemente agresivnosti, ipak su djelovali opuštajuće. Možemo reći da neki od njih imaju elemente agresivnosti, no kroz te crtiće provlači se nota duhovitosti koja ublažava utjecaj agresivnosti. Dijete shvaća da nitko nije umro i da nitko nije ozlijeđen. Ali ako pogledamo neke nove, moderne animirane filmove, primijetiti ćemo stvari koje nas trebaju zabrinuti (Miliša i sur., 2012).

„Godinama Disneyjevi animirani filmovi zabavljaju djecu i cijelu obitelj. Disney je postao sinonim za obiteljske filmove, bezbrižan svijet čarolije. Postoje indicije da Disney u svoje animirane filmove ubacuje subliminalne poruke koje imaju neprihvatljive odgojne poruke“ (Miliša i sur., 2012:135).

Pojam „subliminalne poruke“ označava poruke ispod granica ljudske percepcije, tako da ih oko ili razum ne mogu svjesno registrirati. To su poruke najčešće umetnute u drugi objekt s ciljem zaobilazanja normalnih granica opažanja (<https://www.radio-banovina.hr/skrivene-poruke-certanim-filmovima/>).

Animirani filmovi Walta Disneyja bogati su raznim prizorima koji mogu biti uznemirujući malom djetetu. Princeze su prikazane kao nježne, lijepe i savršene, a ljepota se cijeni do te mjere da maloj djevojčici može razviti pogrešnu sliku o sebi. Djeca u najranijoj dobi uče po modelu, poistovjećuju se sa svojim uzorima gradeći sliku o sebi da su lijepe jedino ako izgledaju kao princeze iz crtića (Miliša i sur., 2012).

„Svakako da osim svih navedenih negativnih poruka ovi animirani filmovi imaju i pozitivnih, kao što je upozoravanje djeteta o borbi dobra i zla. Ne možemo tvrditi da filmovi Walta Disneyja sadrže samo negativne poruke, no treba svakako obratiti pozornost na izbor filma koji prikazujemo djetetu“ (Miliša i sur., 2012:136).

„Subliminalne poruke vješto su „ubačene“ u reklamu, film... Iako njihov utjecaj nije u potpunosti znanstveno dokazan, uznemiruje činjenica da se takve poruke nalaze u filmovima za djecu. Disneyjevi animirani filmovi postali su predmetom kritičara upravo zbog subliminalnih poruka. Tako, primjerice, u filmu *Kralj lavova* na cijelom se ekranu pojavljuje riječ SEX u trenutku kada se Simba prisjeti svoga oca i padne na tlo te uskovitla prašinu koja, lebdeći, oblikuje spomenutu riječ. Na omotu filma *Mala sirena* pojavljuje se, na jednome od

stupova dvorca u pozadini, slika muškoga spolnoga organa. U filmu *Fantasia* opetovano se pojavljuju slike nagih ženskih likova“ (Miliša i sur., 2012:136).

Slika 2. Subliminalna poruka u crtanom filmu *Mala sirena*

Slika 3. Subliminalna poruka u crtanom filmu *Kralj lavova*

Današnji popularni kratkometražni filmovi su Ben 10, Winx, Bratz, Pokemoni, Yu-Gi-Oh, Dragon Ball Z i drugi. Spomenuti filmovi puni su agresivnog ponašanja i negativnih poruka. Ben 10 je postao idol gotovo svoj djeci. Priča je to o dječaku koji se s pomoću posebnog sata na ruci može pretvoriti u 10 različitih izvanzemaljaca. Yu-Gi-Oh je priča o dječaku koji je odličan u igri s kartama koje upravljaju različitim čudovištima koja se međusobno bore i uništavaju. Cilj je uništiti protivnika, a glavnog lika Yugija s vremena na vrijeme opsjeda duh faraona koji mijenja dječakovo ponašanje te on postaje okrutniji. Cijeli crtani Dragon Ball Z

temelji se na borbama i destrukciji. Takvi crtani filmovi su izrazito ozbiljni te pokazuju vrlo malu ili gotovo nikakvu dozu humora i to ih čini još okrutnijima. Ipak, u spomenutim crtanim filmovima mogu se pronaći i neke pozitivne poruke kao što su pomaganje drugima i važnost prijateljstva (Miliša i sur., 2012).

„Svakako ne možemo tvrditi da su svi crtani filmovi po sebi loši i nasilni. Veliku popularnost uživaju i obrazovni crtani filmovi, kao što su *Dora istražuje*, *Hello Kitty*, *Einsteinčići* i drugi. Spomenuti crtani filmovi ne kriju u sebi nasilni sadržaj, nego upravo suprotno, djecu obrazuju. Ipak, moderni animirani filmovi sve više sadrže agresivne elemente, a naglasak se stavlja na magiju i čudovišta što (potencijalno) uznemiruje djecu te, također, daje sliku našega društva kao da je sada sve to normalno i prihvatljivo. Uspjeh i izgled stavljaju se iznad svega, najvažnije je biti prvi, biti bolji, a gubiti – smatra se porazom. Djeca različite dobi na različite će načine doživjeti animirani film“ (Miliša i sur., 2012:138).

4.4. Reklame i djeca

Reklame su postale sastavni dio našega života. Na ulicama vidamo plakate s reklamnim porukama, slušamo reklame na radiju i televiziji. Svakodnevno su prisutne na različite načine i utječu na nas i naše ponašanje. Kuće i stanovi su puni proizvoda za koje smo uvjereni da nam trebaju i da bez njih ne možemo. To je, između ostalog, rezultat utjecaja reklama. U nama stalno stvaraju nove potrebe samo kako bi se prodao određeni proizvod. One na nas djeluju na nesvjesnoj razini. U posljednje vrijeme sve češće se obraćaju djeci jer znaju da su djeca naivna, a roditelji su slabi na njih (<https://centar-dmo-vg.hr/kako-na-nas-utjecu-reklame/>).

Djeca svoje slobodno vrijeme uglavnom provode uz televiziju, a tamo ponajmanje mogu vidjeti poučne emisije. Treba naglasiti da su upravo djeca najpogodnija populacija za promoviranje. Ako se neki crtani film emitira u nastavcima tijekom cijelog tjedna, vrlo brzo se na tržištu mogu pronaći grickalice, žvakače gume, igračke, sličice, majice s motivima istoga. Dok gledaju televiziju, djeca ne razlikuju reklame od programa pa se na ambalažama proizvoda sve češće pojavljuju likovi iz crtanih filmova kako bi privukli djecu (<https://www.maminsvijet.hr/briga-o-djeci/kakav-je-utjecaj-televizijskih-reklama-na-djecu/>).

Sve se to iskorištava, stoga je vrlo bitno da roditelji vode računa o tome da svoju djecu pokušaju što više sačuvati od agresivnog utjecaja reklama, jer djeca ne vide realnu sliku i reklame ih vrlo lako izmanipuliraju (<https://centar-dmo-vg.hr/kako-na-nas-utjecu-reklame/>).

5. RJEŠENJE

Digitalni mediji nas dovode do toga da manje koristimo svoj mozak, čime i njegova učinkovitost vremenom opada. Mediji ometaju oblikovanje mozga mladih ljudi pa njihova mentalna učinkovitost ostaje ispod razine koju bi bez tih medija mogli postići. To se ne odnosi samo na naše mišljenje i volju, nego i na emocije i društveno ponašanje. Učinci su dokazani i odvijaju se preko različitih mehanizama, posebice istraživanjima mozga (Spitzer, 2018).

„Ograničite svojoj djeci vrijeme provedeno uz digitalne medije jer jedino to ima dokazano pozitivan učinak. Svaki dan bez digitalnih medija za dijete je dobiveno vrijeme“ (Spitzer, 2018:309).

5.1. Što činiti?

„Naš suvremeni svijet, od opskrbe namirnicama preko mobilnosti i uprave do medicine, doživio bi slom bez digitalne obrade informacija. Ne radi se o tome da se borimo protiv njih ili da ih želimo ukinuti, ali smo istodobno svjesni da digitalni mediji imaju visok potencijal stvaranja ovisnosti i da dugoročno štete tijelu (stres, nesanica, pretilost – sa svim popratnim pojavama) i prije svega duhu. Mozak se smanjuje jer se manje koristi, stres uništava živčane stanice, a nove stanice koje rastu ne preživljavaju jer za njih više nema potrebe. Digitalna demencija očituje se u bitnome sve većom nesposobnošću da se mentalne sposobnosti kontroliraju u punom opsegu. Stvara se začarani krug gubitka kontrole, uznapredovaloga duševnog i tjelesnog propadanja, društvenog pada, osamljivanja, stresa i depresije, što ograničava kvalitetu života i vodi do prerane smrti“ (Spitzer, 2018:282).

6. ZAKLJUČAK

U današnje vrijeme glavnu ulogu u dječjoj zabavi preuzimaju razni mediji. Djeca sve više vremena provode uz televiziju, mobitel, Internet i druga medijska sredstva. Mediji imaju svoje pozitivne i negativne strane. Gledajući pozitivnu stranu medija možemo zaključiti kako iz medija djeca mogu naučiti i nešto korisno. Kroz medije se mogu obrazovati, razvijati vlastito mišljenje i komunikaciju. Nažalost, negativna strana medija je zastupljena više od pozitivne. Sve su prisutniji razni mediji s destruktivnim ponašanjem, neprimjerenim sadržajima za djecu, kao i sadržajima u kojima se prikazuju agresija i nasilje kao glavne osobine likova. Ukoliko roditelji ne prate što dijete gleda, to može dovesti i do većih odstupanja u djetetovom ponašanju i načinu razmišljanja te viđenja svijeta oko sebe. Odstupanja u ponašanju ne moraju biti vidljiva odmah, ona se mogu razvijati u tom smjeru kroz duže vrijeme.

Mediji su svjesno počeli manipulirati djecom i njihovim osjećajima i na takav način utjecati na njihova viđenja, razmišljanja i stavove. Ona nisu svjesna i još uvijek ne znaju razlikovati realnost od nerealnosti. Ako u nekom crtanom filmu glavni lik dolazi do cilja agresijom prema drugima, isto tako će i dijete pokušati u stvarnom životu misleći kako je to pravilno. Stoga je bitno da i roditelji i odgojitelji vode brigu o tome što djeca gledaju, o kakvim se sadržajima radi, te im objasne zašto neko ponašanje nije dobro ili je. U animiranim filmovima za djecu sve su više prisutne neispravne poruke upućene djeci, kao što su, primjerice, Disneyjevi animirani filmovi u kojima se javlja sve više subliminalnih poruka. Zato je važno da odrasli gledaju crtić sa djecom kako bi se izbjegla kriva shvaćanja i viđenja, baš kao i reklame koje manipuliraju djecom prikazujući raznolike proizvode, ideale ljepote i slično. Time možemo zaključiti da mediji uvelike djeluju na djecu i njihovo ponašanje, a posebice agresivni sadržaji.

Smatram da je prevelika izloženost medijima rezultat zaposlenosti roditelja te manjak slobodnog vremena za kvalitetno provedeno vrijeme s djecom. Ukoliko nemaju slobodnog vremena zbog prevelike zaposlenosti i imaju mogućnosti, djecu bi trebali upisati na neku aktivnost izvan vrtića ili barem kratko vrijeme provesti s djecom u prirodi ili igri kako ne bi bila izložena medijima od dolaska iz vrtića do spavanja. Dakako, postoje i roditelji kojima je odmor poslije posla važniji od djece pa će iz vlastitog interesa pustiti dijete da slobodno vrijeme provede uz medije samo kako bi oni imali mir. Većina njih, nažalost, nije svjesna negativnih utjecaja medija na djecu te da gledajući agresivna ponašanja, ponašanja puna nasilja i općenito destruktivna ponašanja mogu nesvjesno nauditi i sebi i svojoj okolini jer ona još uvijek nisu sposobna praviti razliku između realnih i nerealnih radnji. Iz svega možemo zaključiti da ukoliko želimo da djeca odrastaju u mirnom i sretnom djetinjstvu, bez prisustva agresivnih

sadržaja, trebamo provoditi više vremena uz njih i njihovo odrastanje. Kvalitetno provedeno slobodno vrijeme s djecom u igri, pružajući im ljubav, poštovanje i uvažavanje njihovog mišljenja, je najbolji dar koji im možemo pokloniti te na taj način stvoriti dobre ljude s kvalitetnim osobinama.

7. POPIS LITERATURE

1. Hudeček, L., i Mihaljević, M. (2009). *Jezik medija: publicistički funkcionalni stil*. Zagreb: HRVATSKA SVEUČILIŠNA NAKNADA
2. Ilišin, V., Marinović – Bobinac, A. i Radin, F. (2001). *Djeca i mediji: Uloga medija u svakodnevnom životu djece*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
3. Miliša, Z. (2012). *Tamna strana ekrana*. Varaždin: TIVA Tiskara Varaždin
4. Spitzer, M. (2018). *Digitalna demencija: Kako mi i naša djeca silazimo s uma*. Zagreb: LJEVAK
5. Ciboci, Lana, Danijel Labaš. (2015). *Utjecaj medija na igru djece predškolske dobi*. Dijete i jezik danas – Dijete i mediji. zbornik radova sa VII. znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti., str. 363-389.
6. Mikić, Krešimir. (2015). *Medijska pismenost, mediji kao prijenosnici humanih poruka, ideja, vrijednosti*. Dijete i jezik danas – Dijete i mediji. zbornik radova sa VII. znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti., str. 13-49.

Web stranice

1. Anderson i sur., (2003). *Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija*. Preuzeto 21.9.2019., sa <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2016/09/medijska-pismenost-preporuke-dokument.pdf>
2. <https://www.dnevno.hr/kolumnisti/djeca-i-mladi-kolateralne-zrtve-medijskih-manipulacija-37098/>
3. <https://tratincica.hr/sto-ocekivati-od-sestogodisnjaka/>
4. <http://mrav.ffzg.hr/zanimanja/book/part2/node0802.htm>
5. <https://www.medijskapismenost.hr/znanstvene-spoznaje-utjecaju-medija-razvoj-djece-mladih/>
6. <http://www.roditelji.hr/vrtic/utjecaj-medija-na-djecu/>
7. <https://www.radio-banovina.hr/skrivene-poruke-crtanim-filmovima/>
8. <https://centar-dmo-vg.hr/kako-na-nas-utjecu-reklame/>
9. <https://www.maminsvijet.hr/briga-o-djeci/kakav-je-utjecaj-televizijskih-reklama-na-djecu/>

Prilozi

Slika1. Crtani film Tom i Jerry

Slika 2. Subliminalna poruka u crtanom filmu Mala sirena

Slika 3. Subliminalna poruka u crtanom filmu Kralj lavova

Tablica1. odgoj i manipulacija